

LECTORI SALUTEM

A SZERZŐ köszönetet mond mindazoknak, akik névtelenül vagy teljes névvel vállalták, hogy legalább ennyit összegyűjtsünk a nagy bánásági egyházi vértanú életrajzából, református egyházunk történetének e leplezett részéből. A mártír püspökről majd fél évszázadon át azt sem volt szabad tudnunk, hogy létezett. Az egyház Otthonának épületében álló arcképe előtt a helybeliek némán tisztelegtek, a messziről jövő idegen érdeklődésére pedig sejtelmesen hümmögtek vagy rémülten hallgattak. Csak az egészen bizalmas barátnak merték suttogva bevallani, mi történt a falu és messze környéke reformátusainak nagy pásztorával, minden ottlakó magyar szellemi istápolójával. Ekkor elrebegették, hogy ő nem is egyszerű, sőt nagyszerű lelkész volt, hanem mártír főpap. A sok elhallgatás következményeként a történet titkolt részére a helybeliek közül egyre kevesebben emlékeztek. Az érdeklődőnek már azt sem tudták megmondani, mikor is, hogyan is történt. Hol is sejtik a nyughelyét? Miért is nem szabad érdeklődni sorsa felől? Miért nem szabad bántani, tisztítani a temető elgazosodott árkat? Szent hely az! Odanézni sem szabad, lábbal taposni még kevésbé!

Az adatgyűjtés idejére már alig maradt tanú. A gyilkosokról a gyerekek az iskolában hőskölteményeket tanultak, a szülők meg, ha tudták is az igazságot róluk meg a „felszabadulás”-ról, nem merték ismereteiket megosztani gyermekeikkel. Tudták, hogy a kommunista párttitkár szobra mellől a templom előtt hiányzik egy másik, a lelkészé. Az emlékek eltitkolása, a tények hamis tállalása miatt az emberek lelkükben meghasonlottakká váltak. Mit lehet kezdeni a „Tito hős vezér”-rel, a világ színe előtt oly nagy tekintélynek örvendő, örökös államfővel és a megbízásából eljáró püspökgyilkos pribékjeivel?

Az életrajz összeállításához, a feledésre szánt események fel-
tárásához az utolsó pillanatban nyújtottak segítséget mindazok,
akik segítettek a mozaik kockáinak összerakásában.

Köszönet Csete Szemesi István püspöknek, aki nagy elődje
nyomdokait járta a torontálvásárhelyi impozáns templomban, a
szép paplakban, a falu utcáin. Előtte is csak hosszú idő elteltével
kezdett derengeni, kinek a palástját is őrzik ott a házban. Móricz
Attila lelkész már tudatosan kutatta a dokumentumok között a
bizonyítékokat. Bakator János szinte minden kortársát kikérdez-
te, hogy végül némi fényt derítsen ama novemberi napok fontos
részeleire.

Ma már tudjuk, kit is tisztelhetünk Gachal Jánosban.

Ő a mi megvert pásztorunk. Tiszteljük emlékét, nehogy elszé-
ledjünk!

A szerző